

Nr 64

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till konventionen om upprättande av ett europeiskt bolag för kemisk behandling av bestrålat atombränsle (Eurochemic).

(1:a avd.)

I propositionen nr 59 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 24 januari 1958, föreslagit riksdagen bemyndiga Kungl. Maj:t att, då i statsrådsprotokollet angiven förutsättning därför inträtt, ratificera konventionen den 20 december 1957 om upprättande av ett europeiskt bolag för kemisk behandling av bestrålat atombränsle (Eurochemic).

Genom besluten av OEEC:s ministerråd under år 1957 om upprättande av ett särskilt organ för atomenergifrågor, ENEA, samt om undertecknande av en konvention om säkerhetskontroll beträffande den fredliga karaktären hos organets verksamhet har möjligheter skapats för ett omfattande europeiskt samarbete inom OEEC:s ram i fråga om atomenergiens fredliga utnyttjande. Detta samarbete kan taga sig uttryck både i en samordning av de olika medlemsländernas egen verksamhet beträffande exempelvis lagstiftning, handel, utbildning eller tekniskt utvecklingsarbete på atomenergiområdet och i ett upprättande av gemensamma atomenergianläggningar. Den förstnämnda formen av samarbete har speciellt stora förutsättningar att nå resultat på ett nytt och i snabb utveckling stätt område som detta. De gemensamma anläggningarna har sitt största intresse, då det gäller så kostnadskrävande projekt, att de i vart fall för lång tid framåt skulle ställa för stora krav på de enskilda medlemsländernas resurser.

Bland de gemensamma anläggningar av denna typ, som för närvarande utredes inom OEEC:s atomenergistyrelse, kan nämnas projektet att anlägga en reaktor av homogen typ i Storbritannien. Anslag till svenskt deltagande i detta projekt liksom i projektet med gemensam drift av den norska reaktorn i Halden har beräknats på tionde huvudtiteln i årets statsverksproposition under det särskilda anslaget till internationellt atomenergisamarbete.

Den första gemensamma atomenergianläggning, som beslutats inom OEEC, gäller emellertid upprättande av ett europeiskt bolag för kemisk behandling av bestrålat atombränsle, vilket benämnts Eurochemic. Bolaget, som skall ha sitt säte i Mol i Belgien, får ett aktiekapital på omkring 100 milj. kronor, varav på Sveriges lott kommer 8 procent. Bolagets uppgift skall vara att till år 1961 uppföra och därefter driva en anläggning för kemisk behandling av i atomreaktorer bestrålat naturligt eller lätt anrikat uran samt att bedriva ett omfattande utbildnings-, forsknings- och utveck-

lingsarbete i samband härmed. Anläggningen skall ges en behandlingskapacitet av omkring 100 ton uran per år, vilket beräknas motsvara anspråken under förra hälften av 1960-talet.

Konventionen om upprättande av Eurochemic har undertecknats av tolv av OEEC:s sjutton medlemsländer, bland dem även av Sverige. Utom Grekland, Irland, Island och Luxemburg är det endast i Storbritannien, som icke ämnar delta i företaget. Orsaken härtill torde för Storbritanniens del framför allt vara, att man redan förvärvat egna erfarenheter på området.

Såsom bakgrund till ett svenskt ställningstagande till Eurochemic-projektet erinrar departementschefen först om huvudlinjerna i det svenska atomenergi-program, som beslutats under åren 1956 och 1957 och beträffande vilket ytterligare förslag framföres i årets statsverksproposition.

Basen för det svenska atomenergi-programmet utgöres av de stora inhemska tillgångarna av uran samt förekomsten av en högt kvalificerad inhemska industri inom de för atomenergianläggningarna betydelsefulla sektorerna av speciellt verkstadsindustrien och den metallurgiska industrien.

Programmet förutser för tiden fram till 1960-talets mitt uppförande av ett halvt dussin kraftvärmeverk eller värmeverk samt ett kraftverk med reaktorer baserade på systemet naturligt uran och tungt vatten. Som stöd för detta industriella program genomföres samtidigt ett forsknings- och utvecklingsprogram, som på reaktorsidan till större delen koncentrerats till AB Atomenergis under utbyggnad varande forskningsstation i Studsvik, utrustad med en i USA inköpt större materialprovningsreaktor samt metallurgiska och andra laboratorier. Till Studsvik avser man också förlägga den anläggning för kemisk behandling av utbränt atombränsle, för vilken ett begynnelseanslag på 3 milj. kronor upptagits i årets statsverksproposition. Totalt beräknas sistnämnda anläggning komma att draga en kostnad av 30 milj. kronor. Den skall utbyggas till en kapacitet av 50 ton naturligt uran per år samt tagas i drift omkring år 1962.

Såsom ett led i ett självständigt svenskt atomenergi-program, i huvudsak baserat på naturligt uran såsom bränsle, ingår en inhemska anläggning för återvinning av plutonium genom kemisk behandling av det utbrända uranet. Detta plutonium kan sedan användas såsom bränsle antingen för att öka utbytet i reaktorer, som även kan drivas med enbart naturligt uran, eller i reaktorer, som direkt konstruerats för att draga fördel av högvärdigare bränsle. Plutonium ersätter härvid en import av anrikat uran, vilket endast till mycket höga kostnader skulle kunna framställas inom landet. En import av anrikat uran för användning i därför speciellt utformade reaktorer leder, enligt för närvarande tillämpade avtal, till skyldighet att återställa det utbrända bränslet till leverantören eller skyldighet att leverera detsamma till behandling i en anläggning underkastad en av leverantören godkänd kontroll.

Eurochemic-anläggningen avses kunna utnyttjas både för behandling av bestrålat naturligt och lätt anrikat uran. Man hyser förhoppningen, att det av OEEC beslutade kontrollsystemet skall komma att godkännas av leve-

rantörer av anrikat uran, d. v. s. för närvarande närmast av Förenta staternas atomenergikommission. Därigenom skulle europeiska köpare ej bli nödsakade att efter begagnandet återsända det atombränsle de inköpt från Förenta staterna.

Eurochemic-anläggningens betydelse ur svensk synpunkt ligger icke i att den skulle ersätta en inhemsk anläggning, som anpassats efter det svenska reaktorprogrammets behov och däri förekommande typer av bränsleelement av naturligt uran. Eurochemic-anläggningen, som har att söka tillgodose tolv medlemsländers önskemål, kan icke väntas helt eller ens till större delen tillfredsställa de speciella svenska kraven, vare sig i fråga om kapacitet eller i vad avser möjligheter att behandla olika typer av bränsleelement. Ett beroende av Eurochemic skulle vidare utsätta oss för den allmänna risken att i ett avspärrningsläge avstängas från all återvinning av plutonium, vilket skulle bli desto allvarligare för vår energiförsörjning, i ju högre grad denna i framtiden baseras på reaktorer, som utnyttjar dylikt bränsle. Däremot torde en svensk medverkan i Eurochemic kunna få ett betydande värde genom de möjligheter, som därigenom yppas att förvärva kunskaper och erfarenheter av omedelbart värde för uppförande av en svensk anläggning för kemisk behandling av utbränt atombränsle. Enligt föreliggande planer kommer den svenska anläggningen i Studsvik att färdigställas något år senare än Eurochemics anläggning, och det torde därför bli möjligt att på angivet sätt draga nytta av erfarenheterna från planeringen och uppförandet av den gemensamma anläggningen.

Av det anförda kan sålunda den slutsatsen dragas, att Eurochemic-anläggningen är att betrakta som ett värdefullt komplement till den föreslagna svenska Studsviksanläggningen. Det är ett svenskt intresse att ingå som delägare i Eurochemic både för att förvärva nyttiga erfarenheter av den planerade, omfattande forskningsverksamheten och för att få möjlighet att behandla anrikat atombränsle, som den föreslagna inhemska anläggningen icke kan emottaga.

Projektets allmänna uppläggning finner departementschefen vidare ändamålsenlig ur de synpunkter han i det föregående angivit. Den valda aktiebolagsformen är sålunda anpassad till uppgiften att emottaga bestrålat uran från medlemsländerna till behandling på kommersiella villkor. Forsknings- och utvecklingsarbetet har därjämte beretts stor plats på anläggningens arbetsprogram. Den snabba tidsplanen, som siktar till att anläggningen skall kunna tagas i drift år 1961, innebär även en betydande fördel ur svensk synpunkt. Dessutom har projektet ytterligare påskyndats genom valet av förlägningsplatsen Mol i Belgien, där vissa redan befintliga lokaler beräknas kunna tagas i anspråk.

Mot beräkningarna av kostnaderna och dessas fördelning har departementschefen icke funnit anledning till erinran. Sveriges andel av aktiekapitalet kommer att utgöras av 8 procent eller sammanlagt omkring 8,3 milj. kronor, varav 20 procent, eller omkring 1,66 milj. kronor, skall erläggas, då bolaget konstituerats, vilket kan beräknas ske under budgetåret 1958/59.

Anslag för bestridande av kostnaderna för Sveriges deltagande har äskats i årets statsverksproposition under tionde huvudtiteln, förslagsanslaget Internationellt atomenergisamarbete. Medlen för förvärv av den för Sverige avsedda aktieposten torde böra ställas till förfogande för AB Atomenergi, som i vårt land svarar för motsvarande verksamhet.

Konventionen om upprättande av Eurochemic innehåller bestämmelsen, att bolaget skall vara underkastat den säkerhetskontroll, varom stadgas i en annan samtidigt undertecknad konvention mellan OEEC:s medlemsländer. Inom Euratom-ländernas område skall denna säkerhetskontroll utövas i enlighet med en särskild överenskommelse, vilken skall ingås mellan OEEC och Euratom. Ministern för utrikes ärendena har vid anmälan av frågan om Sveriges anslutning till nyssnämnda konvention om säkerhetskontroll anför, att svensk ratifikation därav icke synes böra ske, förrän en godtagbar överenskommelse i kontrollfrågan mellan OEEC och Euratom föreligger. Motsvarande förbehåll torde böra gälla i fråga om fullföljandet av en svensk ratifikation av konventionen om upprättande av Eurochemic.

Utskottet har vid sin granskning av föreliggande förslag funnit sig böra tillstyrka, att Kungl. Maj:t bemyndigas att under den av departementschefen angivna förutsättningen ratificera ifrågavarande konvention om upprättande av ett europeiskt bolag, Eurochemic, för kemisk behandling av bestrålat atombränsle.

Under punkt 50 i sitt denna dag avgivna utlåtande nr 10 tillstyrker utskottet, att medel anvisas för bestridande av kostnaderna för Sveriges deltagande i förenämnda bolag.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må bemyndiga Kungl. Maj:t att, då i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 24 januari 1958 angiven förutsättning därför inträtt, ratificera konventionen den 20 december 1957 om upprättande av ett europeiskt bolag för kemisk behandling av bestrålat atombränsle (Eurochemic).

Stockholm den 21 mars 1958

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Ohlon, Gustaf Andersson, Ivar Johansson, Birger Andersson, Thun, Pålsson, Bergman, Holmqvist, Rikard Svensson, Söderberg, Ragnar Bergh, Hesselbom, Jacobsson och Anders Johansson; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Malmborg, Pettersson i Degerfors, Thapper, Ståhl, fröken Elmén, herrar Rubbestad, Gustafsson i Stockholm, Karlsson i Olofström, Widén, Nilsson i Göingegården, Andreasson, Lassinantti, Heckscher och fru Sjövall.